

ocasió.⁶ Azkue indica diverses accepcions d'aquest adjectiu: «ILUN (AN, B, G), *ilbun* (BN-ald, Lc): 1.º OSU, obscur. = Según Bonaparte es derivado de IL 'luna' y significa «intermitencias de la luna» --- 2.º (AN, BN-s), *ilbun* (BN), noche --- 3.º (B, L) triste --- 4.º *Ilbun* (BN-osti) decaído de ánimo» (Azkue, Dicc., s. v.). Si acceptéssim aquest *-ildun* com a element formatiu del nostre topònim, no seria difícil justificar el canvi a *-uldun*, suposat per la forma *Bisuldunum* de la documentació medieval. Els casos d'alternança *i/u* en basc no són rars i és lícit pensar que aquesta característica pogué ser compartida pels antics parlars d'aqueixa zona grisa basco-ibèrica situada entre les altes valls pirinenques i el nostre litoral.

Mitxelena ha assenyalat en particular l'assimilació¹⁵ *i-u > u-u* i entre els casos que addueix hi ha el del ronc. *ulun* enfront del comú *il(h)un*: «El tipo más regular de asimilación vocálica es el de los dialectos orientales: *i-ü > ü-ü* en suletino e *i-u > u-u* en roncalés: Ronc. *bulur* 'atadura hecha de ramas', sul. *bü'ül-²⁰hür*: a.-nav. b.-nav. lab. *bilbur*, *billur*; ronc. *túpla* 'cebolla' < **tupula* (sul. *uñbu*): *tipula* etc. 'cebolla' en las demás variedades; ronc. *ulun*, sul. *ü'lhün* 'oscuro': com. *il(h)un*; ronc. *urun*, sul. (Gèze) *ürün* 'hilar': com. *irun*, ronc. *uturri*, sul. *übhü'ri* 'fuente': com. *iturri²⁵* ---» (Mitxelena, *Fonética*, 3.4, p. 79). [Observem, però, que la vocal *ü*, pròpia del dialecte suletí, obliga a plantejar el dubte que l'alternança *i/u* no sigui, aquí, antiga sinó deguda al caràcter mixt, palato-velar, del timbre de la *ü*]

Tot i que l'explicació basada en el basc *il(h)un* 'obscur' ens sembla acceptable, no podem deixar d'expressar la nostra estranyesa pel fet que un adjectiu de sentit bastant concret es trobi tan repetit en les inscripcions ibèriques. Ens preguntem si no podríem estar³⁵ enfront d'un element morfològic de sentit més general, potser formador de gentilicis. Qui sap si no podria analitzar-se com *-IL(I)-DUN*, on *ILI* seria un element ben conegut en l'antiga toponímia hispana *Iliberis*, *Ilici*, *Ilerda*, *Ilipa*, *Ilipula*. La terminació *-DUN* correspondria a un sufix relacionable amb el basc *-dun*, creatiu d'adjectius. Si acceptem el parentiu entre el basc *iri* 'poble' i l'ibèric *ili*, aleshores potser *-ILDUN* podria ser un equivalent de 'el qui té la ciutadania de', 'el ciutadà de', cosa que s'avé perfectament amb el⁴⁵ fet que tant *biosildun* com *nereıldun* han estat considerats pels especialistes com a noms personals.

El sufix basc *-DUN* és un derivatiu d'adjectius, de gran vitalitat i comú a tots els dialectes: *dirudun*, *dihaldun* «adinerado», *arraindun* «el que tiene peces»⁵⁰, *euskaldun* «poseedor de vascuence» (cf. Azkue, Dicc., s. v.). Azkue va indicar: «hace las veces del verbo tener acompañado del relativo que». Després Mitxelena va dir clarament⁷ que es tracta d'una variant de *duen*, forma relativa del verb,⁸ que tradueix⁵⁵ pel castellà «que lo tiene». Algun topònim que s'ha interpretat suposant que contenia l'element cèltic *dunon* pot admetre una interpretació basca basada en aquest sufix *-dun*.

És, particularment, el cas de *Navardún*, població al⁶⁰

NO. de la província de Saragossa, ja en el límit amb Navarra. No es troba una explicació clara de *Navar-*, si es parteix dels elements coneguts en cèltic, en tant que partint del basc *nabar* «abigarrado» se'n ofereix una solució convincent, recolzada en testimonis epigràfics ibèrics, com la inscripció *n.a.b.a.r.s.o.s.i.n.* d'un plom d'Empúries (veg. el que hem dit a l'article *Benavarri*). Potser *Gordún*, llogaret de *Navardún*, podria també interpretar-se sense necessitat de sortir del domini lingüístic ibero-basc. Els exemples del *dunon* cèltic són escassos a Hispània i veiem que alguns dels que s'han assenyalat (*Navardún*, *Gordún*) són dubtosos.

Raó de més per a cercar noves vies d'explicació per al nostre Besalú. Reconeguem que la segmentació *biosildun* de la inscripció del plom de La Serreta no és l'única possible. Si des del basc s'ha interpretat *bios* com *bibotz* 'cor' i *ildun* com *il(h)un* 'obscur', també des del basc podem donar una interpretació basada en la segmentació *biosil-dun*. El substantiu *biotzil* 'tristor' i el sufix *-dun* 'que té' és ben normal que puguin combinar-se. Si *bios-dun* és 'valent' (cf. Azkue, Dicc., s. v.), literalment 'que té cor', *biosildun* pot ser 'que té tristor', 'que té el cor mort', tenint en compte que *il* és l'equivalent del nostre *mort*.

La forma *b.i.o.s.i.l.d.u.n.* ens ofereix l'oportunitat d'avançar cap a una explicació de l'element inicial de *Bisuldunum*. És veritat que la coincidència de les dues formes no és exacta, però és bo que deixem apuntada aquí la possibilitat de seguir per aquesta via etimològica. El canvi *-ildun > -uldun* hem intentat justificar-lo més amunt. Restava sense explicar la reducció de *bios-* a *bis-*.

En tot cas, però, tenim almenys la seguretat que hi ha un element *BIOS-*, important, aplicable i antic; i comú a les tres branques germanes: l'aquità, el basc i l'ibèric. Els especialistes han indicat la probable relació de l'element *bios-* amb noms aquitànics⁹ com *Biboxus* (*CIL*, 321), *Bihoscinnis*¹⁰ (*CIL*, 59) i amb el basc *bi(h)otz* 'cor'. És mot comú a tots els dialectes, té diversos derivats i entra en la formació de nombrosos compostos (cf. Azkue, Dicc. I, pp. 168-169). Endemés de l'accepció anatòmica té sentits més abstractes i pot traduir els catalans *coratge*, *valor*, *ànim*. A la traducció de la Salve que va fer Isasti cap a 1620, l'expressió *O bios bera* equival a *¡Oh clemens!*, literalment *¡Oh cor tendre!* (cf. Mitxelena, *Textos arcaicos vascos*, 3.2.12, p. 164). En la interpretació *biosildun* podem jugar, per tant, amb els significats 'cor' (*bios*) i 'obscur' (*ildun*), potser amb un sentit com 'cor apagat', 'poc ànim', qui sap si en un sentit com 'cor negre', 'cruel' oposat al de *bios bera*. En fi *Biosca* < basc *biotz-ka* 'sense cor', 'lloc flac'.

És clar, doncs, que una segmentació *biosil-dun* no seria impossible. Azkue indica l'existència de *biotzil* «triste», «tristeza» en l'alt navarrès i en el bsicai de Mondragón. Es tracta d'un compost de *biotz* 'cor' amb *il* 'mort'. La forma és *il* en alt navarrès, bsicai, baix navarrès de Salazar, guipuscoa i roncalès, és *hil* en baix navarrès, labortà i suletí. Les seves accepcions, segons Azkue, són: 1.º «morir», «muerto», 2.º «ma-